

II.

Møde d. 24. Januar 1894.

Vort Skolevæsen i Forhold til det praktiske Liv.

Indledningsforedrag af

Skolebestyrer, Dr. phil. H. L. Møller.

Den følgende Undersøgelse skal ikke dvæle ved de mangfoldige Fagskoler, der forberede unge Mennesker til Udøvelsen af deres særlige Kald i det praktiske Liv. Det vilde føre langt uden for Grænserne for en enkelt Aftens Forhandling at gaa ind paa hele den højere theoretiske Fagundervisnings Tilstand her til Lands, og det vilde ikke være let for en enkelt Mand at samle alle Synspunkter for denne og belyse den fra alle Sider. Tanken er derimod at prøve Beskaffenheden af den Undervisning, der nu til Dags meddeles i Landets højere Drengeskoler, især Realskolerne, med Hensyn til de Krav, som det praktiske Liv stiller til Børnene, naar de forlade Skolen.

Den Kritik, der nu gennem mange Aar er kommen til Orde mod vore Drengeskoler i Særdeleshed, har netop overvejende taget sit Udgangspunkt i det praktiske Livs Krav. Særlig kan Lægmandskritiken som i en Hovedsum samles i den Indvending: Ja, det er nu godt med alt, hvad vore Drengelære i Skolen; der er vist meget, som de lære udmærket; og naar de

komme ud i Livet, ved de ikke saa lidt. Men hvad kunne de, og hvad due de til? Hvor megen Brug forstaa de at gøre af deres Evner? — Denne Kritik genlyder saa enstemmigt og fra saa mange Sider, at der ikke kan tvivles om dens store Berettigelse; al Erfaring stadfæster dens Vidnesbyrd. Der mangler fra Kritikernes Side ikke Paavisning af, hvor Fejlene ved Skoleundervisningen i vore Dage formentlig ere at finde; Tallet af Reformforslag paa dette Omraade er *legio*; Lægfolks Interesse for de herhen hørende Spørgsmaal synes at være mindst lige saa stor som Fagmændenes, hvad der da ogsaa er naturligt nok. Det har ej heller skortet paa god Vilje til at reformere, men lige saa vist er det, at alt, hvad der nu i en Aarrække er talt, skrevet og foretaget til det højere Skolevæsens Forbedring hos os, ikke har baaret megen Frugt. Kritiken synes endnu lige saa hvas, som da den begyndte for snart en Menneskealder siden. Pessimisten ser endnu saa sort paa de bestaaende Tilstande som nogen Sinde.

Vistnok ere store Ting udrettede i den sidste Snes Aar, mest vel her i København, for at forbedre Forholdene i de højere Børneskoler. Jeg skal nævne de vigtigste Fremskridt, og da først og fremmest alt, hvad der er gjort for Skolehygieinen: de mange ny, straalende Skolebygninger, udmærket indrettede med Lys og Luft, Varme og Ventilation til en Fuldkommenhed, hvorom en ældre Slægt næppe drømte. Dernæst Dannelsen af en ny Lærerstand af en anden Art end den, der tidligere virkede i den højere Skoles Tjeneste. Endnu for en Menneskealder siden bestod denne Lærerstand dels af en fast Stok af klassiske Filologer, hos hvem de videnskabelige Interesser kun

alt for ofte stillede de pædagogiske i Skygge, saa at de snarere arbejdede paa at gøre Eleverne til dygtige Filologer end paa alsidigt at danne deres Sjæleevner, dels af en løsere Samling af Mænd med højst forskellig Uddannelse, kun ikke uddannede til deres særlige Gerning i Skolen. Disse sidste Lærere saa i deres Stilling ved Skolerne enten kun et Gennemgangsled, i hvilket de oppebiede deres Indtrædelse i de Stats-embeder, som deres akademiske Studium gav dem Adgang til, eller et Tilflugtssted efter Modgang, Skuffelser og fejlslagne Forsøg paa at blive noget andet i Verden. Næsten ved enhver af de gamle Latinskoler fandtes der blandt Lærerne en eller flere saadanne »slagne Folk«, der sikkert ikke her vare paa deres rette Hylde. Hvis jeg ikke tager fejl, er der nu i Færd med at danne sig en yngre Lærerstand ved de højere Skoler, der langt mere, end det før var Tilfældet, vælger Lærergerningen af Lyst og efter Kald, som fra første Færd uddanne sig med det Maal for Øje: at blive duelige Børne- og Ungdomslærere, og som ikke agte nogen Lykke højere end den: at naa Fuldkommenheden i dette Kald. — Denne Udvikling har vistnok ikke sin Grund i, at Lærerens Gerning nu skulde frembyde større materiel Tilløkkelse end før. Den forklares naturligere og smukkere ved, at Lærergerningen af en stor Mængde yngre Mænd ses som den Vej, ad hvilken de bedst og paa den Maade, som ideelt tilfredsstillter dem mest, kunne yde deres Bidrag til Løsning af Slægtens store, humane Opgaver. Ære være derfor de Tilskyndelser, der lede saa stor en Del af den studerende Ungdom ind paa denne Vej!

I Sammenhæng med den Aand, der saaledes opfylder

den bedste Del af den unge Lærerstand, men ogsaa som en Følge af den mægtige Indflydelse paa alt Skole- og Opdragelsesvæsen i Danmark, der er udgaaet fra N. F. S. Grundtvig, er der sikkert sket store Fremskridt i Undervisningsmaaden i vore Skoler. Arbejdet her gaar nu de fleste Steder for sig med større Liv og Aand, har et raskere Sving, end man tidligere kendte. Og saare betydningsfuldt er det, at det aarhundredergamle traditionelle Forhold mellem Lærere og Skole-dreng, der bedst karakteriseres ved den gensidige, absolute Mistillid mellem begge Parter, er i Færd med at forsvinde. Det afløses mere og mere af et Tillidsforhold, hvis smukke og gode Virkninger vise sig overalt i Skolelivet. Dettets raa og brutale Sider ere ved at tabe sig; Drengene kunne i vore Dage være »raske« i deres egne og Kammeraternes Øjne uden at være raa; ja, det er nu ikke nær saa nødvendigt som blot for 20 Aar siden for en »rask« Dreng at skulle ryge, bande og skulke sig fra sine Pligter. Jeg tør sige, at det nu mange Steder er Reglen, at Drengene om Morgenen gaa glade og fornøjede til Skolen som til et Sted, hvor de ved, der er godt at være.

Spørges der imidlertid, om dette Opsving i det danske Skolevæsen har baaret de forventede gyldne Frugter for den opvoxende Slægts aandelige og legemlige Sundhed, Livskraft og Dygtighed, betænker jeg mig ikke paa at svare et bestemt Nej. Deraf følger ikke, at det har været betydningsløst, illusorisk; der er intet, som borger for, at Tilstanden i den højere Skole ikke vilde have været end mere mistrøstende nu om Stunder, hvis der endnu skulde arbejdes her under de samme, ublide ydre Kaar som tidligere. Det

nedslaaende Resultat kan lige saa vel skyldes nedbrydende og ødelæggende Aarsager, der i vore Dage virke stærkere end før og mere end neutralisere Fremskridtene paa de før nævnte Omraader. Jeg tror netop, det er saadanne Aarsager, man maa oplede og fremdrage for at naa til fuld Forstaaelse af Tilstanden. Særdeles kompetente Folk have da ogsaa alt for længere Tid tilbage paavist disse Aarsager og Lægedommen mod Ondet; men der er talrige Vidnesbyrd om, at denne Paavisning endnu ikke er trængt saaledes igennem, at der om disse Forhold har dannet sig en klar og udpræget offentlig Mening. Det er derfor sikkert ej overflødig, at Tingen belyses paany. Vel tør jeg ikke smigre mig med at kunne gøre det bedre, eller endog kun saa godt, som kyndige Folk have gjort det før mig. Men da som sagt den hele, fulde Erkendelse af denne Sag paa saa mange Steder ikke er trængt igennem, kan en Gentagelse paa dette Sted vel kun gavne. — *Gutta cavat lapidem, non vi sed sæpe cadendo.*

De Klagemaal, som i den sidste Snest Aar med Styrke ere blevne rettede mod de unge Kuld, der Aar efter Aar forlade Skolen for i Livet at uddanne sig til en særlig Gerning, ere i Grunden de samme, enten de komme fra Talsmændene for det praktiske Livs Krav, eller fra deres Side, der ere satte til at vogte Folkets aandelige Interesser, f. Ex. fra Universitetets Lærere. Det er samme Skudsmaal, som gives Latinskoleeleven, der begynder sit Studium ved Universitetet, og Realisten, naar han skal sættes til praktisk Arbejde. Man anerkender hos de fleste en vis Aandslivlighed, i Forbindelse med adskillige gode Interesser og ikke ringe

Viden, men der ankes over legemlig og aandelig Usundhed, Umodenhed, eller dog en meget ensidig Modenhed, og en heraf følgende almindelig Udygtighed til alt Arbejde. At Klagerne lyde ens fra alle Sider, er en Lettelse for Undersøgelsen; thi det viser, at de forskellige Mangler ved Skoleopdragelsen nu om Stunder ere Grundskader af næsten universel Art -- fra andre Lande høres jo de samme Røster, — at Tingenes skæve Gang her hjemme ikke skyldes tilfældige Ensidigheder, f. Ex. i den øverste Ledelse af Skolen eller i Planerne for de enkelte Grene af Landets Undervisningsvæsen. Det tyder afgjort paa gennemgribende Misforhold i al Opdragelse og Undervisning nu om Stunder: mellem Maal og Midler, eller mellem Evner og Viljer, eller mellem Form og Stof. Naar der altsaa skal gøres Rede for Skolens Stilling til det praktiske Livs Krav, sker dette ikke fyldestgørende, hvis der ikke med det samme røres ved og svares paa de mere alment begrundede Klager over det ringe Udbytte af alle de kostbare Kræfter, der Aar efter Aar af den danske Lærerstand nedlægges i Skolearbejdet.

Da de første betænkelige Symptomer paa Usundhed i Skoleungdommens Livsytringer viste sig, havde skarpsindige Iagttagere strax en Forklaring paa rede Haand. Usundhedens, Umodenhedens, Udygtighedens Hovedaarsager vare den slette Skolehygieine og Drengenes Overbebyrdelse med Skolearbejdet. Forklaringen blev troet, og ivrige Menneskevenner tog strax fat paa Reformen i begge Retninger. Der arbejdedes ihærdigt og godt, og Resultatet se vi: Reformernes Talsmænd have for saa vidt naaet, hvad de vilde. De moderne Skolebygninger overbyde hverandre i smuk og for-

maalstjenlig Indretning, og med Hensyn til Skolearbejdet ere Fordringerne i hvert Fald for den lærde Skoles Vedkommende — der særlig var udpeget som Overbebyrdelsens Arnested — efterhaanden nedsatte saaledes, at der til Artium nu alt i alt vel kun kræves halvt saa store Pensa som for en Menneskealder siden. Men det Maal, der skulde naas gennem disse Reformers! Intet Steds fra haves der tilforladelige Vidnesbyrd om, at den forbedrede Hygieine har kaldet friske Roser frem paa den danske Skoleungdoms Kinder. Fra min egen Gerning kan jeg melde om næsten daglige Ærgrelser, som voldes ved det uklædelige Pylleri, hvorved smaa og store Elever værne om deres Helbredstilstand, kun alt for ofte støttede af Hjemmene, eller endog af Lægerne. Selv om Ungdommen altsaa i Virkeligheden skulde være i Færd med at blive sundere, er det saare langt fra, at den føler sig sundere. Netop de mindre, dagligdags Forstyrrelser i Velbefindendet (Hovedpine, Kvalme o. desl.) skulde den fuldkomnere Skolehygieine vel snarest kunne raade Bod paa; men Fremgang synes ikke at spores endog kun her.

Og Overbebyrdelsen! Resultatet er her mest slaaende ved Studentereksamen: I samme Forhold som Examensfordringerne efterhaanden ere blevne nedsatte, er Tallet paa ny Studenter voxet. Fordringerne ere mindskede til det halve, Tallet af »Russer« er i 20 Aar omtrent fordoblet (200—400); først i de seneste Aar vise Tallene igen nogen Nedgang. Om der i dette Resultat af Reformerne egentlig ligger nogen Opfordring til at fortsætte ad denne Vej, turde være meget tvivlsomt, især da der intet høres om større Modenhed

eller Dygtighed hos de yngre Aargange; man ser, det er langt lettere at blive Student nu end før, men ikke, at de Ynglinge, der uddannes under den ny Æra ere modnere eller dueligere, end de bleve under den gamle. Og man har dog her en halv Menneskealders Erfaringer at holde sig til.

— Kritiken opdagede da ogsaa snart, at Hygieinen og Overlæsselsen ikke kunde bære den hele Skyld for Misèren. Man begyndte derfor at tage fat paa Undervisningsplanerne, Fagfordelingen, Undervisningsmidlerne, Examensordningerne. I den herved fremkaldte mangesidige Drøftelse er der blevet stillet adskillige gode og forstandige Forslag, og der er givet ikke faa fortræffelige Vink til at afhjælpe mindre Skavanker og Ensigheder, men nogen stor Reform, hvorom alle kunde samle sig, er ikke fremgaaet deraf. Med Hensyn til Fagfordelingen har Striden dels drejet sig om Optagelse af ny og Udskydelse af »forældede« Fag, dels om en anden Rangforordning mellem de bestaaende Fag, saaledes at de formentlig mindre nyttige begrænsedes, medens de, hvis Gavnlighed for Livet man erkendte, fik en tilsvarende Udvidelse. For Real-skolernes Undervisningsplan har denne Strid dog ikke haft synderlig Betydning, og særlig er der ikke blevet fremført noget Krav om ny Fag med synderlig overbevisende Styrke. Der er stillet Forslag om saadanne Ting som Sundhedslære og Sløjd. Det første af disse Fag har kun ved ganske enkelte Skoler kunnet tilkæmpe sig en beskedent Plads i Undervisningen, oftest som Led af et andet Fag, Naturhistorien. Sløjden har haft en noget lykkeligere Skæbne og findes nu adskillige Steder som frivilligt eller mulig endog tvung-

ent Skolefag. Dommen om den lyder vistnok efter de allerede gjorte Erfaringer de fleste Steder fordelagtig; men fra mange Sider møder den endnu kun ringe Sympathi; i denne Kreds vil den Indvending let forstaas, at Sløjden og den Stræben, som aabenbarer sig gennem den, er fuldstændig paa tværs af det store økonomiske Princip om Arbejdets Deling. Uden imidlertid at have større Sympathi for dette Fag kan man gerne unde det den beskedne Stilling, det nu indtager ved en Del Skoler. Derimod maa det være tilladt at tvivle om dets Betydning som et Universalmiddel, der kun i mindste Maade skulde bringe Helsebod mod den tærende Sot, som nager paa vor Skoleungdoms Rod.

En Forskydning mellem de allerede bestaaende Skolefag, hvorved de formentlig moderne og tidssvarende blandt disse stilledes mere i Forgrunden paa de andres Bekostning, kan faa sin store Betydning i Latinskolen, hvor den stærke Modsætning bestaar mellem de klassiske Sprog og Naturvidenskaberne. Realskolen berøres ikke synderlig af Striden herom, og i dette Stykke er den gældende Anordning om almindelig Forberedelsesexamen, der regulerer Undervisningen i alle vore højere Realskoler, udarbejdet med en lykkelig Haand. Klart og bestemt stiller den Modersmaalet i første Række blandt »Aandsfagene«, Mathematiken i Spidsen for de »exakte« Fag; mellem de øvrige Fag skifter den Sol og Vind saa temmelig lige. For saa vidt der endnu høres Klager over denne Fagenes Rangforordning i Realskolen, gælde de væsentlig kun eet Punkt: de matematiske Opgaver, men derigennem rigtignok hele Matematikens Stilling. Denne Klage bør dog vistnok ikke tages for andet eller mere end alle

de tidligere Besværinger over Overbebyrdelsen; hvis den toges til Følge, vilde man sikkert kun komme til at opleve ny Skuffelser af den sørgeligste Art ikke blot med Hensyn til Mathematikundervisningen, men ogsaa med Hensyn til Realskoleelevernes hele aandelige Niveau. — Kun ganske kort skal jeg berøre Kritiken af den nu almindelige Undervisningsmaade i de levende Sprog og dens formentlig saa smaa Resultater. Der tilstræbes ved denne som bekendt kun, at Eleverne skulle erhverve den størst mulige Færdighed i at læse de fremmede Sprog, hvorimod al Øvelse i Sprogenes skriftlige og mundtlige Brug er skudt til Side. I mange Aar fremkom denne Kritik væsentlig kun fra Lægmænd, men disse vare ikke synderlig heldige i deres Forsøg paa at omvende Skolemændene til deres »praktiske« Synspunkter. I den senere Tid har der imidlertid ogsaa blandt Filologer og Pædagoger dannet sig et Parti, der vil reformere Undervisningen i de levende Sprog, især saaledes, at den ogsaa skal omfatte Øvelser i den mundtlige Brug af disse. Ved enkelte Skoler gøres der nu Forsøg i denne Retning, og det skal selvfølgelig have stor Interesse at se, hvorvidt de ville lykkes. — Men man maa her ikke skjule for sig selv de store Vanskeligheder, som disse Forsøg nødvendig maa støde paa, især fordi Skoleundervisningen hos os jo maa omfatte tre levende, fremmede Sprog. Mindre Drengene trænge, saa længe de endnu ere ubefæstede i det fremmede Sprog, i høj Grad til Øjets Støtte under Arbejdet, altsaa til at have Bogen foran sig, saaledes at alle Øvelser knyttes paa det nøjeste til Bogens Text; uden denne Støtte konfunderes de forskellige Sprog saare let i

Barnets Bevidsthed, og dette vil da især ske ved alle Forsøg paa at faa det til at tale Sprogene. Var der kun Tale om eet fremmed Sprog, vilde noget af denne Vanskelighed sikkert falde bort, og Methoden vilde faa mere Udsigt til at lykkes, men dermed kunne vore højere Realskoler jo ikke lade sig nøje. — Under den bestaaende Anordning for almindelig Forberedelses-examen gælder det endvidere, at de Pensa, der kræves læste i alle tre Sprog, optage Tiden i Mellemlklasserne saa stærkt, at Taleøvelserne i alle Tilfælde i disse maa lægges til Side. Herfor haves der allerede positive Erfaringer i det mindste fra een større Skole, hvor Methoden er forsøgt med god Vilje og Evne. Det nytter da for Tiden lidet, at man i Smaaklasserne kan have megen Fornøjelse af disse Forsøg; saa længe Arbejdet skal opgives paa Halvvejen, ere de Kræfter, som sættes ind herpaa, for største Delen spildte.

Sæt imidlertid, at der virkelig paa dette Omraade skete en gennemgribende Reform, der førte til, at vore Realskoledrenge ved Udgangen af Skolen vare øvede i og nogenledes fortrolige med den mundtlige Brug af i det mindste eet fremmed Sprog. Jeg tror dog, at et saadant Fremskridt kun vilde være af rent underordnet Betydning ved Siden af den store Grundskade, der trods forbedret Sprogundervisning, Sløjd og svensk Gymnastik m. m. sikkert skulde vedblive at præge den opvoxende Ungdoms aandelige Fysiognomi — hvis der ikke samtidig reformeres paa et helt andet Omraade.

Det er nu paa Tide, jeg søger at fastslaa, hvad jeg anser for at være den Grundskade, under hvilken Udviklingen af de unges Evner og Karakter især lider

i vore Dage. Jeg mener, at der overalt bestaar et gennemgribende Misforhold mellem Styrken af de sjælelige Virksomheder i de moderne Mennesker, en Forrykkelse af Ligevægten i Sjælelivet, der skyldes stærke og indgribende Faktorer, som aabenbare sig overalt i Nutidens Liv. Hovedsagen i al Undervisning og Skoleopdragelse er den at udvikle og befæste den fuldkomne Ligevægt og Harmoni mellem de to Sjæleevner eller Grupper af Evner: Evnen til i Bevidstheden at optage Sanseindtryk og omdanne dem til Forestillinger — man kunde for Nemhed Skyld sige: Iagttagelses-evnen, — og Evnen til at skelne imellem disse Forestillinger, vurdere dem og forbinde dem til Aarsagsrækker, hvad man kunde sammenfatte under Navn af Dømmekraften. Hvor der ikke raader en lykkelig Harmoni mellem disse Evner, forkludres den intellektuelle Udvikling i Bund og Grund.

Men den Slægt, som lever nu, er i høj Grad bleven Bytte for Forstyrrelser i denne Ligevægtstilstand. Det moderne Liv lægger paa mange Maader ensidigt og stærkere end nogen Sinde før Beslag paa den første af de to Evner, hvorved den anden ganske naturlig forkrøbles og vantrives, dersom der ikke gøres noget alvorligt for at bevare og styrke den. Det er ikke vanskeligt at godtgøre, hvorledes især et ungt Sind i vore Dage under Opvæksten modtager en langt større Sum af Indtryk, end det var Tilfældet i tidligere Tid, og ikke alene er Summen langt større, men Indtrykkene fra den brogede og mangfoldige Yderverden paatrænge sig ogsaa med langt mere Styrke; de vexle ofte og pludseligt, jage hverandre i Sindet som Skyer paa en stormfuld Himmel. Hele dette Forhold stammer fra

Nutidskulturens almindelige Væsen, fra Menneskets Kamp for at overvinde Tiden og Rummet, der har ført til den rivende Udvikling af baade de fysiske og aandelige Samkvemsmidler. Ingen af os kan unddrage sig den mægtige Virkning af denne Omvæltning i Menneskets Forhold til Rum og Tid. Exempler ere overflødige; de melde sig i rigt Maal for enhver, der samler sine Tanker om dette Emne. Den opvoxende Ungdom, særlig i Storbyerne, kan ikke holdes uden for Strømmen; den kommer under dennes Herredømme; dens Udvikling bestemmes ved disse Kulturelementer.

Men netop derved bliver den aandelige Udvikling næsten uundgaaelig ensidig og skæv, og paa dette Punkt især ligger altsaa efter min Overbevisning Faren for den rette Harmoni og Ligevægt mellem Sjælsevnerne hos vor Tids Ungdom. Der lægges alt for stærkt Beslag paa den ene Gruppe af Sjælsevner, de, der modtage Indtrykkene fra Yderverdenen og omdanne dem til Forestillinger. Det er saa let i vore Dage at sætte sig i Rapport til ethvert nyt og iøjnefaldende Fænomen; Fristelsen er saa stærk til at nytte den lette og hurtige Adgang til at berige sig med ny Indtryk fra Livets forskelligste Omraader; men det drager sine sørgelige Konsekvenser efter sig at bukke under for denne Fristelse. Hvor lokkende lyder ikke dette: Man har en Fridag; paa en halv Time naar man ud til Roskilde; der kan man se Domkirken og hele Omegnen med St. Hans Hospital, spise Frokost i Boserup og naa at være i København igen til Middag. Man kan endog faa Tid til at standse under Vejs og se Vridsløselille Fængsel baade inde og ude, — og man kan endda naa at komme i Theatret om Aftenen. Næste Morgen

siger man: det var en velanvendt Dag: Middelalderens Kirkebygningskunst, moderne Sindssyge- og Straffeanstalter, den allermødeste Dramaturgi maaske — paa een Dag. — Ja, vist er Livet ved Jernbaners, Telegrafers og Avisers Hjælp blevet i en vis Forstand rigere og mangfoldigere; det er morsomt nok, at man ved sin Morgenkaffe kan faa lige saa meget Nyt gennem sin Avis, som man i Frederik VI' Tid maatte være Dage om at skrabe sammen. Men der er ikke Spørgsmaal om, at disse Bekvemmeligheder ere købte dyrt med Tab paa andre Omraader: med Forstyrrelser i de sjælelige Funktioner af saare alvorlig Natur, med Ødelæggelse af den Ligevægt mellem Sjælsevnerne hos det normale Menneske, som der har skullet Aarhundreders Kultur til at tilvejebringe.

Det maa huskes, at ethvert stort Kulturskifte ikke alene bringer Velsignelse til den Slægt, der oplever det, men ogsaa Forbandelse. Middelalderens Historie i de ældste Aarhundreder vidner paa hvert Blad herom: den romersk-kristelige Kultur viste sig i sine Virkninger paa de hedensk germanske Folk ikke alene opbyggende og styrkende, men i mange Henseender nedbrydende og ødelæggende; de første germanske Slægter, der levede under den, fik nok fuldt saa meget dens Forbandelse som dens Velsignelse at føle. Eller man tage den gamle, danske Adel, da den under Frederik II og Kristian IV kom under den rige, men farlige Renæssancekulturs Magt. Her var det nok den første Slægt, der væsentlig høstede de ny Livsværdier, og først den næste maatte sukke under Renæssancesyndernes Trældom.

Det store Kulturskifte i det 19. Aarh. taaler vel

paa afgørende Punkter ingen Sammenligning med de to andre, store Epoker, jeg har fremdraget; men der er ogsaa i vor Tid Omraader, hvor Kulturfremskridtet virker som et tveægget Sværd, volder Opløsning og Udartning og lægger Øxen ved Roden af mangt et Livstræ. Det er da Tingenes Gang, at Ødelæggelsen lettest rammer det spirende og opvoxende, Ungdommens Sjæleliv, og i denne Sammenhæng skulle vi i hvert Fald holde os til denne Side af Sagen.

Vel det mest iøjnefaldende Træk i den opvoxende Ungdoms Fysiognomi i vore Dage er en forunderlig Træthed, der døbes med forskellige, mere eller mindre velmente og velklingende Navne, og som breder sig over og behersker baade Forestillings- Følelses- og Viljeslivet. Den skyldes ikke nogen Overanstrengelse i al Almindelighed af sjælelige og legemlige Kræfter; thi den viser sig med umiskendelige Symptomer, længe før den egentlige Kamp for Tilværelsen begynder. Den er i første Instans knyttet til de Sjælevirksomheder, der høre ind under Erkendelsens Omraade, og røber sig i Slappelse af Evnen til at iagttage og til at danne klare og tydelige Forestillingsbilleder, forårsaget ved Misbrug og Overanstrengelse af denne Evne, — men dernæst ogsaa i Forkrøbling af Dømmekraften og den logiske Sans som Følge af disse Evners Vanrøgt og Forsømthed. — I anden Række paa virkes saa ogsaa Følelses- og Viljeslivet af dette Forhold i lignende Retning. Disse vidtudbredte Træthedsfornemmelser ere saa vel kendte, at det ikke gøres fornødent at belyse dem med Exempler fra Livet eller Literaturen. Aarsagen til dem søger jeg nu især i denne overvættede, ensidige Paavirkning af Sjælelivet

fra Yderverdenen, der altid staar rede til at overvælde Hjerneerne med ny, stærke Indtryk. I Begyndelsen hidses og ægges Hjernen gennem den uafbrudte Paavirkning, derpaa sløves den gennem Overanstrengelsen, bliver vanskeligere tilgængelig, ligegyldig for de ny Indtryk. Disse kunne da kun vække fornøden Opmærksomhed ved at fremtræde i mere iøjnefaldende Iklædning, ved sære, bizarre Former, ved gennemført Reklame. Sindene ere hjemfaldne under Sensationens Herredømme; trættede og pinte af den brogede Yderverdens Paatrængenhed bevare de kun Opmærksomheden for det sidste Indtryk, men beherskes til Gengæld helt og holdent af dette, især naar det melder sig med Særhed, Nyhed eller Mystik over sig.

Hele dette Træthedsfænomen er ikke absolut Vidnesbyrd om, at Slægten er uden Livskraft, viet til Undergang, som de udlevede Folk i Historien. Det er ikke udelukkende en selvforskyldt Ulykke, den Menneskenes Børn i Synd og Uforstand have nedkaldt over deres Hoveder. Det drejer sig her meget snarere om en uafvendelig Nød af den Art, som ogsaa en daadfør og livsfrisk Slægt kan blive stedt i, en Krise, hvor de svage ville bukke under, men Livet dog vil skyde friske Skud, i hvilke Menneskets Herlighed vil aabebares paa ny. — Vi leve under jærnhaarde »Konjunkturer« i videste Forstand; dem ere vi ikke kaldede til at standse eller lede bort fra deres Bane, men vi maa bøje vore Hoveder under dem og berede os til at ride Stormen af.

Korrektiverne søges og findes allerede paa mange af Livets Omraader. Lad mig nævne Sporten i dens mangfoldige, moderne Forgreninger. Den Sans for

legemlig Idræt, der i saa faa Aar med uimodstaaelig Magt har grebet en stor Del af Ungdommen, forklares tit paa en Maade, som jeg er vis paa, kun er halvvejs rigtig. Det hedder, at de unge Mennesker i Sporten søge en Mulighed for en alsidig Udvikling af deres Evner og Kræfter, en Modvægt mod Studiernes Ensidighed, en Afvexling i det daglige Livs Monotoni, ensformige Slid paa den enkelte Sjælsevne. Det mærkelige ved denne Forklaring er nu, at Systemet med Sporten for saare mange kun fører til absolut Ensidighed, ganske vist modsat den, der formentlig behersker det daglige Liv, men i hvert Fald ogsaa modsat den højt priste Alsidighed, Harmonien mellem Sjæl og Legem, *mens sana in corpore sano*. Sportens Udøvelse her til Lands skaber sikkert flere Karrikaturer end Harmonier i Menneskelivet. Jeg antager, at en anden Forklaring i mange Tilfælde vil slaa nok saa godt til: Det af det moderne Livs Brogethed og Mangfoldighed pinte og trættede Sind søger Hvile og Lindring i Sportens Ensidighed, i en Virksomhed, der ikke alene tillader, men ogsaa kræver, at Sanserne tillukkes for alle uvedkommende Indtryks Paatrængenhed, for at al Sindets Evne kan samles i en enkelt, udgaaende, aktiv Kraftytring.

Korrektivet i Skolen skal efter min Overbevisning bestaa i en Styrkelse af de formelle Sider af al Undervisning og Skoleopdragelse; derigennem skulle de Sjælsevner udvikles, skærpes og indøves, der nu forkomme og kues ved hele den beskrevne Retning af Nutidslivet. I lang Tid er man imidlertid i Skolen gaaet den modsatte Vej; de »formalistiske«, »exakte« Fag, hvorigennem Iagttagelsesevnen, Logiken og Dømmekraften

uddannes og skærpes, have maattet træde i Skyggen for de »realistiske«, de »morsomme« Fag, for dem, der væsentlig bidrage til at berige Sindet med ny Forestillinger. Paa dette Punkt er det, en Reaktion maa indtræde, alle Kræfter maa sættes ind paa at tilvejebringe en fornuftig Ligevægt mellem den »fyldende« og den »ordnende« Side af al Undervisning, gennemført for hvert enkelt Fags Vedkommende. Realskolen er her i een Henseende lykkeligere stillet end Latin-skolen, hvor der kæmpes saa haard en Kamp mellem de forskellige Fag om Herredømmet, en Kamp, som maaske endnu skal have lang Tid til at rase ud. I Realskolen skal der ingen Fag ofres, ingen ny føres ind; her gælder det kun om en fornuftig Omgang med de alt bestaaende Fag. Det mest »exakte« Fag, den i pædagogisk Betydning uforlignelige Mathematik, staar allerede her paa sin Hædersplads; ved Siden af den Modersmaalet, der ej staar synderlig tilbage for den i tankedannende Betydning og desuden har sit rige »reale« Indhold. Det er smukt og godt, at disse to Fag have faaet denne høje Rang i Realskolens Undervisning.

I denne Skole kommer det altsaa især an paa at reformere Undervisningen i hvert enkelt Fag; her gælder det mest om, at Lærerne ikke i noget Fag tabe dette Maal af Syne: Udvikling af Børnenes Evner og Færdigheder, langt mere end deres Fylden med positive Kundskaber. Det drejer sig mere om en indre pædagogisk Reform af Skolearbejdet, end om Indgriben udefra med Forordninger og Love. En saadan vil være af rent underordnet Betydning, naar kun Lærerstandens har en klar og skarp Erkendelse af Problemet

og arbejder ud fra en saadan Erkendelse. Hvad der kan gøres ved Lovbud udefra, maa vistnok indskrænke sig til Lempelser i Examensordningen, ikke saaledes, at alm. Forberedelsesexamen i sin Helhed bliver lettere; Afslag i Examensfordringerne have Skolerne faaet mere end nok af; men saaledes at Examen mere bliver en Modenhedsprøve end en Kundskabsprøve. Derved vil et Tryk blive borttaget, som nu let lægger sig over den daglige Undervisning, idet Lærerens Arbejde, jo nærmere Examen rykker, mere og mere beherskes af Hensynet til den; hans Virken paa Eleverne bliver mere af »fyldende« og »proppende« end af »ordnende« og »modnende« Natur. Allerede Aarsprøverne i de enkelte Klasser, som de nu ere ordnede, medføre en lignende Ulempe, der vel kunde fjernes ved kyndig og nænsom Ledelse ovenfra. Der er ogsaa den store Grundfejl ved Ordningen af vore Afgangsprøver fra Skolerne, at de for en stor Del skulle tjene til Kontrolmiddel over for Lærerne. Enhver Lærer, der sætter sig til det grønne Bord med en »beskikket« Censor ved sin Side, ved, at denne Herre sidder der lige saa meget for at passe paa ham som for at høre paa Drengene. Det har altid forekommet mig at være Synd mod Examinanderne, at Prøven over dem skal sammenblandes med en Kontrol af Embedsførelse, hvilke to Ting egentlig intet have at gøre med hinanden. Prøvernes Henlæggelse til Examenskommissioner antyde en Vej ud fra dette Uføre. Med Hensyn til Examensspørgsmaalet skal jeg her lade det blive ved disse Antydninger.

Men allerede under de bestaaende Forhold er en virksom Reform mulig, og enhver Lærer, der er naaet

til fuld Erkendelse af dens Nødvendighed, vil uvilkaarlig drives til strax at tage fat paa den inden for sit eller sine Fag. Det vilde føre for vidt her i Enkelt-heder at gennemgaa Undervisningsmaaden særskilt for hvert Fag; men det vil sikkert ogsaa være tilstrækkeligt at paapege enkelte Hovedpunkter. Ved Undervisning i Modersmaalet er der i vid Udstrækning Lejlighed til at skaffe Eleverne en langt større Sikkerhed i Ørets Opfattelsesevne og i den mundtlige Tales Brug ved Øvelser i Genfortælling og Deklamation, end den, Skoledrenge gennemsnitlig besidde nu til Dags, hvilken er skandaløs ringe. Sikkerhed i Brugen af Øret og Talen breder sine velgørende Virkninger ogsaa til alle andre Fag, gør Arbejdet lettere og behageligere baade for Lærere og Elever. Den, som har prøvet sammen med danske Drenge at undervise en Elev, der forud har gennemgaaet en højere Skole i Frankrig, vil snart mærke, hvor meget den franske Skoleundervisning yder i Retning af at skabe en nøjagtig Opfattelse, en klar og skarp Gengivelse af det hørte eller læste, og hvor let det er for en saadan Elev at indhente danske Kammerater, selv om han fra først i positive Kundskaber staar langt tilbage for dem. I Historieundervisningen kan der lægges langt mere Vægt, end det nu som oftest sker, paa at ordne Tingene og Begivenhederne efter deres Aarsagssammenhæng, hvilket Arbejde ikke alene bestaar i at knytte denne Sammenhæng positivt og rigtigt, men lige saa meget i at opløse alle de mange falske Aarsagsforbindelser, som Eleverne overalt danne af det historiske Stof, naar de overlades helt til deres egen Tænkning. Ved en konsekvent Ordning af det historiske Stof ud

fra dette Synspunkt vilde dette Fag af sig selv blive befriet for den nu truende Overfylden med »kulturhistoriske« Morsomheder. Det skulde vel vise sig, om det er disse Morsomheder eller de store Afgørelser paa Valpladsene, som have virket Folkeskæbnernes store Væv. Ogsaa en klar og præcis mundtlig Fremstillingskunst er der i dette Fag Anledning til at pleje. Om Naturhistorien gælder det, at intet andet Fag egner sig som dette til at opdrage Eleverne i den Kunst at se $\circ$: at bruge deres Øjne til at opfatte en Genstand eller et Billed i dets Helhed, saa vel som i dets Enkeltheder, at se disse i Forhold til Helheden, at skelne mellem væsentligt og uvæsentligt i Tingenes Fysiognomi; — og i den Kunst at beskrive $\circ$: at tilvejebringe en hurtig og paalidelig Rapport mellem Øje og Mund, at kunne gengive Øjets Indtryk i klar Sammenhæng, med Blik for Helhed og Enkelthed, væsentligt og uvæsentligt. Om Geografien gælder noget af det, der er sagt om begge de sidstnævnte Fag. At al Grammatik og Sprogundervisning i det hele giver fortrinlig Lejlighed til Udvikling af den logiske Sans og Evnen til nøjagtig Iagttagelse af de mindste Ting, er bekendt nok.

Disse Bemærkninger maa her være tilstrækkelige til at antyde den Retning, hvori en fornuftig Skole-reform efter min Overbevisning først og fremmest maa gaa. Det, der skal opnaas herved, er især at styrke Sindet, saa at det reagerer kraftigere mod de ydre Indtryk, vægger sig mod »Overbebyrdelser«, ikke den indbildte, der skulde stamme fra Skolen, men den haandgribelige, som selve Nutidslivet foraarsager. Personligheden skal væbnes til Tænderne mod denne

Yderverdenens Overlast, dens enkelte Evner skulle frigøres til en harmonisk Samvirken, først saa har man det, der sukkes efter: det dygtige Menneske.

Den Indvending, som kunde gøres mod hele den udviklede Tankegang: at denne er holdt i for stor Almindelighed, løber lidt ved Siden ad det Emne, der skulde behandles ved denne Lejlighed: det praktiske Livs Krav til Skolen, har kun tilsyneladende Berettigelse. Tankegangen passer vistnok lige saa vel paa den lærde Skoles som paa Realskolens Forhold; men som jeg allerede i Begyndelsen har anført: Klagerne over Skoleungdommen lyde i Virkeligheden nøjagtig ens baade fra »Theori« og fra »Praxis«; Grundskaden maa da være den samme begge Steder; Lægedommen ligesaa. Enhver, der skal modtage en fra Realskolen udgaaet Elev for at sysselsætte og oplære ham i praktisk Virksomhed, skal visselig sande, at det, som frem for alt savnes hos Drengen, ikke er den positive Viden, men en tilsvarende Kunnen: Evnen til forstandig, sikker, økonomisk Brug af Sanserne, af Iagttagelsesevnen, ikke mindre end af Dømmekraften, af Mund og Haand, i Tale og Skrift. Han vil erkende, at Fejlen ikke ligger i mangelfulde Kundskaber, men i mangelfuld, eller dog for ensidig intellektuel Udvikling, i manglende Dømmekraft og indre Ordenssans. — Med denne sidste Grundfejl hænger vistnok ogsaa den tilsvarende ydre Mangel: Uordentlighed, ofte sammen; dens Kendemærker pleje ikke at fattes, hvor de førstomtalte Skavanker findes. Som den ydre Ordenssans utvivlsomt paavirkes af den indre, kan det omvendte sikkert ogsaa siges at finde Sted. Derfor vil et Par

Ord om Skoleungdommens Opdragelse til ydre Orden endnu være paa deres Plads her.

Paa dette Omraade kræver Skolen vistnok endnu overalt kun et Minimum af, hvad der fornuftigvis kan tilstræbes, skønt Tilstandene endda have bedret sig betydelig i de senere Aar. Det er Arven fra Fortiden, fra den gamle Latinskole, som her endnu tynger haardt paa Nutiden. Hele denne Side af Opdragelsen blev i den gamle Skole aldeles ikke paaagtet; hvad der taaltes af Griseri med Skoleborde og Gulve, med Bøger og skriftlige Arbejder, var over alle Grænser. Fra dette Forhold stammer vistnok for en stor Del den Mistillid og Ringeagt, som det praktiske Livs Mænd saa ofte lægge for Dagen mod den unge Student, der ønsker at gaa over i praktisk Virksomhed. En københavnsk Forretningsmand modtog en Student, der tilbød ham sin Tjeneste og anbefalede sig med at være Student, med de Ord: Jeg havde hellere set, De havde været paa Vridsløselille. Denne den lærde Verdens Brist paa Sans for ydre Orden, f. Ex. for smuk Skrift, falder saa let i Øjnene, at den støder enhver, som selv har gennemført god Orden i sine Sager. Derfor fordunkler den saa let de Fortrin, som ellers utvivlsomt Studenten ogsaa over for det praktiske Livs Opgaver besidder frem for Realisten med Hensyn til Evnernes Udvikling og almindelig Aandsmodenhed. Adskillige Studenter gaa nu til Dags lige fra Latinskolen f. Ex. til en Handelsskole og sætte sig der paa Lærebænken ved Siden ad Realister, der gerne foruden deres Skoledannelse ogsaa have en praktisk Uddannelse i Ryggen. Studenterne ville som Regel langt overgaa deres andre Kammerater i det, der dog er A og Ø i praktisk Virksomhed: Arbejds-

dygtighed, Evne til i given Tid at yde det størst mulige Arbejde. Naar de da stundum ved den endelige Bedømmelse alligevel komme til at staa tilbage for »Praktikerne«, ligger dette næsten altid i Studenternykkerne: Ligegyldighed for ydre Orden, Ringeagt for Punktlighed og Nøjagtighed i de smaa Ting. Hvor disse Nykker ere udryddede, vinder den flinke Student lette Sejre der, hvor Realisten rykker frem med Sneglefjed.

Nu om Stunder er det for Resten let at faa Folk til at anerkende Vigtigheden af gennemført Orden i Skolelivet; men man møder een Indvending: at den fuldkomne Orden saa let falder sammen med den fuldkomne Aandløshed; at Menneskeviljer ere eet, livløse Mekanismer noget andet; at Orden, købt med et aandløst Tvangsherredømme, er for dyrt købt. Denne Indvending begrundes gerne med Henvisning til Tugthuset og Kasernen som formentlig de eneste Steder, hvor slig fuldkommen Orden hersker. Indvendingen falder imidlertid til Jorden, netop fordi en Skole er eet, Tugthus og Kaserne noget andet, og fordi de, der i Skolen overtage god Ordens Opretholdelse, ere andre end de, som gøre det samme Arbejde paa de andre nævnte Steder. Af en Arrestforvarer eller en Underofficer kræver man jo ikke Aand; hvor intet er i Forvejen, kan det ikke vise sine Virkninger i Opdragelsen. Men hvor et Lærerkorps svarer til de Krav, der fornuftigvis kunne stilles til det, vil den gennemførte Fordring til ydre Orden ikke behøve at udelukke Aanden; tvært imod skal det da nok vise sig, hvor godt klare Tanker komme ud af det med blanke Bordplader, hele Bogbind, sirlig Skrift og — rene Hænder, hvor-

ledes forøget legemligt og sjæleligt Velbefindende voxer frem af den strenge Orden

Meget af, hvad der her er fremdraget, er kun berørt med let Haand; de forskellige Dele af Emnet ere maaske for løst knyttede til hverandre; Aforismer brede sig vistnok paa Bekostning af de fast sluttede Udviklinger. — Hvis saa er, maa det være min Undskyldning, at jeg væsentlig har set det som min Opgave at indlede en Diskussion. Derfor har jeg stræbt at faa saa mange Momenter med som muligt i Fremstillingen. Jeg haaber, at de ville blive tagne frem til nærmere Behandling og Belysning i den Drøftelse, som nu ventelig vil paafølge fra Forsamlingens Side.

Til Indledningsforedraget knyttede der sig følgende Diskussion:

Overretssagfører, Konsul Fr. Wulff: Det af Indlederen behandlede Spørgsmaal var meget omfattende. Der dukkede stadig nye Sider frem. Indlederen havde saaledes f. Ex. kun gjort Drengundervisningen til Genstand for Omtale; der var Anledning til at spørge, om Forholdene vare ens med Hensyn til Dreng- og Pigeundervisningen. — Det forekom Taleren, at Indlederen saa noget for pessimistisk paa den moderne Ungdom. Vor Ungdom stod ikke tilbage for Fortidens; i alt Fald havde den baade paa det videnskabelige og paa de forskellige praktiske Omraader præsteret betyd-

elige Ting. Det kunde næppe nægtes, at det netop er karakteristisk for vor Tids Ungdom, at der er Kraft, Liv og Bevægelse i den — Egenskaber, der hidrøre fra, at den unge i vore Dage iagttager langt mere end tidligere, det ydre Liv griber ham stærkere.

Naar Taleren i Korthed skulde nævne et Punkt, hvorimod Reformbestræbelserne burde rettes, saa var det dette, at al Opdragelse (men særlig den clementære) burde tage mere Sigte paa Personlighedens Udvikling. Det var jo umuligt at indrette Undervisningen efter et Synspunkt, der refererede sig til de praktiske Livserhverv; men det fælles, der burde tilstræbes, var Udviklingen af Kærlighed til Arbejdet, Pligtfølelse og Ordenssans. Opdragelsen burde i lige Grad omfatte Bevidsthedslivets tre Sider: Erkendelsen, Følelsen og Viljen. Et vist Minimum af Kundskaber var naturligvis nødvendigt, men Kundskabsmassen var ikke det vigtigste; hvad det kom an paa, var at bibringe Eleven den nødvendige intellektuelle og moralske Modenhed. — Taleren havde her i Korthed paapeget de Maal, hvorefter Skolen burde stræbe; at finde Midlerne var Skolens Sag. Taleren mente at kunne anbefale følgende:

1. Skoleundervisningen burde begynde tidligere paa Dagen, saa at Eleverne bleve tvungne til at staa tidligere op.
2. Dagværket burde ikke begynde med det egentlige Skolearbejde men med Legemsøvelser (Gymnastik og Svømning). Ligeledes burde den daglige 6—7 Timers Undervisning jævnlig (f. Ex. hver anden Time) afbrydes med et Kvarters Gymnastik.

3. Ordenssansen burde udvikles ved Indførelsen af Undervisning i Sløjd.
4. Man burde ikke fortrinsvis lægge Vægten paa Kundskabsmeddelelsen, men mere paa den selvstændige Tænkning. Et Middel var det her at lade Eleverne dels skriftlig og dels mundtlig gengive et Foredrag flere Dage efter, at de havde hørt det. Det vilde have direkte praktisk Betydning, om man kunde lære Eleverne at følge et Foredrag; det viste sig kun alt for ofte, at det simpleste Foredrag, en kort mundtlig Ordre, ikke bliver forstaaet.
5. Kun to fremmede Sprog, Tysk og Engelsk, ere nødvendige; et af disse Sprog burde læres meget grundigt.

Grosserer Neie nd am vilde som Lægmand spørge Dr. Møller, om han ikke ansaa det for uheldigt, at man overlæssede Børnene med en Mængde Fag, som der dog ikke var Tid til at lære grundigt. Taleren hævdede, at man ud fra et praktisk Lægmandsstandpunkt absolut maatte foretrække den Methode, som anvendes i Amerika, nemlig før Konfirmationsalderen at lægge Vægten udelukkende paa nogle faa Elementarfag og saa senere føje de ny, mindre nødvendige Fag til; han ønskede at høre Fagmandens, Dr. Møllers Mening om dette Punkt.

Dr. Møller havde følt sig tiltalt af meget af det, som Overretssagfører Wulff havde fremdraget; navnlig var han enig med den nævnte Taler i, at der burde lægges mere Vægt paa Opdragelsen af Følelses- og Viljeslivet. Dog burde Følelsens og Viljens Opdragelse være indirekte, og Ordenen maatte være denne: den

første Opdragelse maatte rettes mod Sansningen, dernæst maatte følge en Udvikling af Dømmekraften (Fornuften), sidst kom saa den indirekte Opdragelse af Følelse og Vilje. — Naar Wulff havde sagt, at Taleren saa pessimistisk paa den moderne Ungdom, saa fandt Taleren Anledning til at tilføje, at han troede, at københavnske Drengene i vore Dage udmærkede sig ved rene, men ikke stærke Følelser i Sammenligning med tidligere Tid. — Til de foreslaaede Reformpunkter skulde Taleren bemærke følgende. Det var meget rigtigt, at Skoleundervisningen burde begynde tidligere paa Dagen, men det havde vist sig umuligt at indføre Forandringer her paa Grund af Modstand fra Hjemmenes Side. — At indføre Sløjd som obligatorisk Fag, ansaa Taleren for unødvendigt; i de andre Skolefag var der Stof nok til at skærpe Ordenssansen; Sløjdens Plads maatte være i anden Linje sammen med Musik o. l. — Med Hensyn til Spørgsmaalet om den reformerede Sprogundervisnings Gennemførlighed skulde Taleren gøre den Indrømmelse, at han ikke var sikker i sin Sag, idet man i høj Grad manglede Erfaring paa dette Omraade. Naar man saa hen til andre Lande, stod Talefærdigheden i fremmede Sprog højt i Holland og Rusland; i Tyskland, Frankrig og England vare Resultaterne af Sprogundervisningen derimod daarligere end i Danmark. Med Hensyn til Holland maatte det dog erindres, at dette Land var under en dobbelt Kultur (ligesom Danmark paa Holbergs Tid); Fransk lærte Børnene i Hjemmene, ikke alene i Skolerne, og iøvrigt stod Skoleundervisningen der paa et temmelig lavt Trin. Den reformerede Sprogundervisning vilde bedst kunne anvendes paa de yngste Børn,

paa Forberedelsesskolen; men under den bestaaende Examensordning vilde Vanskelighederne blive større og større, jo mere man nærmede sig Afgangsexamen; i de sidste Par Aar før denne lagde Øvelsen i Læsefærdighed Beslag paa al Tiden. Naturligvis vilde Indskrænkningen af Sprogenes Antal ogsaa møde Modstand i Hjemmene; dette var tilstrækkelig godtgjort ved de Forsøg, der vare foretagne i denne Retning. — Til Grosserer Neiiendam skulde Taleren bemærke, at han ikke kunde erkende den amerikanske Methodes Fortræffelighed. Det vilde være meget vanskeligt at begynde Undervisningen i ny Fag umiddelbart efter Konfirmationen; i disse Aar lagde den legemlige Udvikling saa stærkt Beslag paa Elevernes Kræfter, at det var meget vanskeligt at lære dem noget. Hvis Taleren skulde give et godt Raad her, saa var det dette: læg et Par Aar til Realskoleundervisningen, saa at Eleverne igen kunne komme i Rø efter den vanskelige Alder.

Borgerrepræsentant, Kommunalærer Klausen: Dr. Møller havde givet en meget mørk Skildring af Børnene i vore Dage; det var dog heldigvis kun paa en mindre Del af Børnene, at denne Skildring passede. Det kunde næppe siges om Børn i Almindelighed, at de faa for mange Indtryk; de faa snarere for faa Indtryk. Man kunde hos de Børn, der kom paa Landet om Sommeren, se de gavnlige Følger af, at de modtog nye Indtryk. Fra Jægerspris klagede Lærerne over, at Børnene bleve sære, fordi de levede for isoleret, fik for faa Indtryk. — Taleren troede ikke, at den egentlige Almueskole led af Overbebyrdelse med Hensyn til Fag og Tid — tværtimod. Derimod var dette vist

nok Tilfældet i den lærde Skole. Københavns Kommuneskoler dannede en heldig Mellemtid. Her var en Skole, som i høj Grad vilde komme til at tilfredsstille det praktiske Livs Krav, naar de Forbedringer bleve gennemførte, som nu stode paa Dagsordenen. Af disse Forbedringer skulde fremhæves: Indførelse af Sløjd som frivilligt Fag for Drengene, Indførelse af Tegning og Husholdningslære i Pigeklasserne og Oprettelsen af Fortsættelsesskoler for Voxne. Taleren havde haft Lejlighed til at sammenligne Elever i samme Alder af de lærde Skoler og Københavns Kommuneskole, og det var utvivlsomt, at Kommuneskolens Elever i Elementarfagene stode øverst; dette gjaldt navnlig Modersmaalet. En Skolereform i Overensstemmelse med de praktiske Krav maatte rettes mod Almueskolen paa Landet, som burde udvikles med Københavns Kommuneskole som Mønster.

Konsul Broberg troede, at Indlederen saa skævt paa Sporten. Den kunde naturligvis udarte til Mani, men i Almindelighed var den gavnlig. Indlederen skyldte Overretssagfører Wulff Svar paa hans Bemærkninger om Gymnastiken. Taleren troede, at der burde lægges mere Vægt paa Legemsøvelser. Man burde tage de engelske Skoler til Mønster. Legemsøvelserne virkede heldigt baade paa Legeme og Aand; Legemet havde godt af at trættes, og Aanden forfriskedes samtidig.

Dr. Møller: Naar der i Latin- og Realskolerne anvendtes 4 Timer om Ugen til Gymnastik, maatte dette anses for at være tilstrækkeligt. Iøvrigt var det ikke sikkert, at Gymnastiken altid forfriskede Aanden, idet Legemet trættes. Der var mange gymnastiske

Øvelser, som ved at kræve anspændt Opmærksomhed o. lign. netop maatte virke trættende paa Aanden. Taleren foretrak Friluftssport for Gymnastik i lukkede Lokaler, men man kunde paa den anden Side ikke tilstrækkeligt advare mod Sportens Ensidigheder.

Idet Formanden, Overpostmester Petersen sluttede Mødet, bemærkede han i Tilslutning til foregaaende Talere, at han i sin Embedsvirksomhed havde gjort den Erfaring, at de unge Mennesker, som forlod Realskolen, eller den lærde Skole, ofte savnede Pligtfølelse, og at deres Skrift var daarlig. Skolen burde mere end hidtil søge at udvikle den fornævnte Egenskab hos Eleverne. Examensvæsenet havde sine store Ulemper; og den førte Forhandling havde formentlig givet det Resultat, at de nuværende Kundskabsprøver burde gaa over til at blive Modenhedsprøver.